

Současná migrační vlna z perspektivy trhu práce: Informace pro zaměstnavatele

Dne 29. července 2015 vláda schválila Strategii migrační politiky České republiky (ČR). Dokument stanovuje sedm zásad migrační politiky, které jsou řazeny prioritně a představují základní tematické okruhy v oblasti migrace – tedy bezpečnost jako průřezový element, integraci cizinců, nelegální migraci a návratovou politiku, mezinárodní ochranu (azyl), vnější dimenzi migrace, legální migraci, volný pohyb osob v rámci Evropské unie a schengenského prostoru a provázanost se společnými politikami Evropské unie. **Integrace cizinců** je Strategií migrační politiky ČR označena za zásadní nástroj úspěšné migrační politiky. Jedná se o obousměrný proces, do kterého vstupují jak cizinci, tak majoritní společnost.

Ke dni 25. 8. 2015 požádalo v ČR o **mezinárodní ochranu** celkem 963 osob. Situace v ČR je velmi dynamická, nicméně **charakter je oproti jiným členským státům Evropské unie odlišný**, především co do složení dle státních příslušností: **zhruba polovinu žadatelů představují občané Ukrajiny** – cca 47 %; **občané Sýrie představují 7 % případů.**

Vláda ČR se zavázala ke spolupráci na realizaci programů přesídlení a relokační. V první fázi bylo schváleno **přesídlení 400 osob ze třetích zemí** do ČR (z celkových 20 000 v rámci EU, přičemž do konce roku 2015 by mělo dojít k přesídlení cca 100 osob do ČR) a relokační 1 100 osob z Itálie a Řecka do ČR (z celkových 40 000 osob v rámci EU).

Ve druhé fázi vyjednávání na úrovni EU se ČR zavázala přijmout v rámci **relokační celkem 1500 osob z Itálie a Řecka** (přičemž v blízké době by ČR měla přijmout cca 100 osob).

Praktické informace pro zaměstnavatele

Postavení žadatelů o azyl

Kategorie uprchlíka (žadatele o azyl) je specifickou kategorií migranta, který hledá ochranu mimo svůj domovský stát z jasně definovaných důvodů (pronásledování z důvodu náboženství, politického přesvědčení apod.).

Osoby, které žádají Českou republiku o udělení mezinárodní ochrany (azylu) jsou standardně ubytovány v přijímacím nebo pobytovém středisku. Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany ubytovaní **v přijímacím středisku** mají **nárok na kapesné, v pobytových střediscích**, kde běžně není poskytována strava a žadatelé o mezinárodní ochranu si sami vaří, je poskytován **příspěvek ve výši životního minima**.

Zákon o azylu rovněž upravuje možnost poskytnout finanční příspěvek žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, kteří jsou hlášeni k pobytu **mimo azylová zařízení - bydlí tedy vlastní volbou v soukromí**. V tomto případě platí, že příspěvek je vyplácen na žádost a **s ohledem na prokázané majetkové a finanční poměry** a to ve výši až 1,6násobku částky životního minima podle zákona o životním a existenčním minimu, jde-li o žadatele o udělení mezinárodní ochrany, který žije sám. V případech několika společně posuzovaných osob se částka snižuje. **Takový příspěvek lze poskytnout nejvýše na tři měsíce v průběhu celého řízení o mezinárodní ochraně.**

Pokud jde o **věcná plnění**, v případě ubytování v přijímacím nebo pobytovém středisku dostávají žadatelé kromě ubytování všechny nezbytné potřeby pro život, zejména hygienické potřeby, děti i školní potřeby apod. V případě, že je dané osobě **udělen azyl**, poskytuje se jí prvotní startovací finanční příspěvek ve výši životního minima; osoby mohou využít nabídku ubytování ve státních integračních střediscích a dostávají se plně do státního sociálního systému.

Postavení cizinců na trhu práce ČR

1) Přístup cizinců na trh práce ČR

Cizinec ze třetí země (tj. ze země mimo státy EU/Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Švýcarska) může být zaměstnáván pouze, pokud je držitelem pobytového oprávnění a některé z forem pracovního povolení. Pracovní povolení může mít podobu zaměstnanecké karty, modré karty nebo povolení k zaměstnání. Uvedené neplatí v případě kategorií cizinců ze třetích zemí, kteří jsou uvedeni v § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Daní cizinci mají tzv. **volný vstup na trh práce** ČR, tj. sice potřebují k výkonu legální práce oprávnění k pobytu, ale nemusí být držiteli pracovního povolení. Jedná se např. o držitele trvalého pobytu, **cizince, kterým byl udělen azyl nebo doplňková ochrana** a držitele dlouhodobého pobytu za účelem společného soužití s cizincem - držitelem dlouhodobého pobytu/azylu/doplňkové ochrany/trvalého pobytu.

Cizinci,

- který je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany;
- kterému bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu podle zákona o azylu;
- kterému bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu nebo mu za stejným účelem bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu podle zákona o pobytu cizinců

Ize vydat povolení k zaměstnání bez tzv. testu trhu práce.

Avšak **cizinci, který v ČR požádal o udělení mezinárodní ochrany**, lze vydat povolení k zaměstnání **nejdříve po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti** o udělení mezinárodní ochrany. Důvodem pro zavedení tohoto opatření bylo zamezení zneužívání institutu mezinárodní ochrany a s ní spojených časově náročných procedur Ministerstva vnitra ČR při vyřizování žádostí. **V současnosti prochází legislativním procesem (2. čtení v Poslanecké sněmovně) návrh na snížení lhůty zakazující výkon zaměstnání ze 12 měsíců na 6 měsíců od podání žádosti.**

Ve chvíli, kdy se cizinec stane **držitelem mezinárodní ochrany** (ve formě azylu nebo doplňkové ochrany), má **volný přístup na trh práce**.

Uprchlíci přicházející z tzv. třetích zemí (tj. států mimo Evropskou unii, Norsko, Island, Lichtenštejnsko a Švýcarsko) do České republiky mohou být zaměstnáni za následujících podmínek závislých na jejich právním postavení (statusu):

Status cizince	Možnost zaměstnání
Žadatel o mezinárodní ochranu: po dobu 12 měsíců ode dne podání žádosti	Zaměstnání cizince není možné (§ 5 písm. e) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)
Žadatel o mezinárodní ochranu: po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti	Cizinec musí mít platné povolení k zaměstnání vydávané krajskou pobočkou Úřadu práce ČR bez tzv. testu trhu práce (§ 97 písm. e) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)
Cizinec s udělenou mezinárodní ochranou – azylem či doplňkovou ochranou	Cizinec má volný přístup na trh práce (§ 98 písm. c) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)
Cizinec, který v ČR nepožádal o mezinárodní ochranu – nelegální migrant	Zaměstnání cizince není možné (§ 5 písm. e) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

2) Uplatnění cizinců na trhu práce

Podmínkou vydání některého z pracovních povolení (zaměstnanecká karta, modrá karta, povolení k zaměstnání) je **oznámení volného pracovního místa zaměstnavatelem (s příznakem, že místo je vhodné pro osobu s přiznanou mezinárodní ochranou)** krajské pobožce Úřadu práce ČR (ÚP). Počet volných pracovních míst, na kterých jsou zaměstnavatelé ochotni zaměstnat také cizince, v poslední době konstantně stoupá. Za předpokladu nemožnosti obsadit tato volná místa uchazeči o zaměstnání z evidence ÚP lze očekávat zvýšenou poptávku po zahraniční pracovní síle. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) disponuje seznamem nedostatkových profesí na trhu práce ČR poptávaných zaměstnavateli, resp. profesí, které se dlouhodoběji nedaří obsadit domácí pracovní silou.

Uznávání odborné kvalifikace. Dosažená kvalifikace musí být při vstupu na trh práce **vždy dokládána** v případě, že se jedná o **regulované povolání** nebo regulovanou odbornou činnost. U neregulovaných povolání stanovuje nutnost dokládat kvalifikaci buď sám zaměstnavatel (v případě volného vstupu na trh práce), nebo státní orgány (v odůvodněných případech, např. pochybností, při vydávání pracovních povolení). Požadavky na kvalifikaci u regulovaných povolání jsou velmi specifické a u každého povolání se liší, může jimi být stupeň dosaženého vzdělání, praxe, vykonání zkoušky v ČR aj.

3) Podpora zaměstnanosti cizinců

Ke službám ÚP mají přístup zejména osoby, které jsou zařazeny do evidence ÚP jako **uchazeči o zaměstnání**. Pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání musí být splněna podmínka bydliště. Uchazečem o zaměstnání se může stát:

- **občan Evropské unie a jeho rodinný příslušník, včetně rodinného příslušníka občana ČR** (za bydliště se považuje adresa trvalého nebo přechodného pobytu na území ČR, a pokud takový pobyt nemá, adresa místa, kde se na území ČR obvykle zdržuje);
- **cizinec s trvalým pobytem na území ČR** (za bydliště se považuje adresa místa trvalého pobytu na území ČR), přičemž v postavení cizince s trvalým pobytem v ČR jsou **rovněž cizinci, kterým byla udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany**;
- **držitel modré karty** (za bydliště se považuje adresa uvedená jako místo pobytu v agendovém informačním systému cizinců).

Uchazeči o zaměstnání mají **právo na zprostředkování zaměstnání** (ve formě vyhledání zaměstnání či poradenských a informačních aktivit v oblasti pracovních příležitostí), **podporu v rámci opatření aktivní politiky zaměstnanosti** (tj. zejména ve formě **rekvalifikace**, společensky účelného pracovního místa, veřejně prospěšné práce). V případě splnění dalších podmínek mají uchazeči o zaměstnání **nárok na podporu v nezaměstnanosti** nebo podporu při rekvalifikaci.

Cizinci, kteří jsou vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání, jsou s ohledem na svůj původ osobami ohroženými sociálním vyloučením, přičemž jejich včasné uplatnění na trhu práce je nezbytným předpokladem k jejich integraci do majoritní společnosti, a proto **jsou tyto osoby přednostně podporovány nástroji aktivní politiky zaměstnanosti**.

Uchazeči o zaměstnání z řad cizinců mohou být také zařazeni do **rekvalifikačních kurzů Český jazyk pro cizince**, které může poskytnout škola v rámci oboru vzdělání, který má zapsaný v rejstříku škol a školských zařízení, nebo vysoká škola s akreditovaným studijním programem podle zvláštního předpisu.

Osoby, které nesplňují podmínky pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání, se mohou stát **zájemci o zaměstnání**. Jako takoví mají právo na zprostředkování zaměstnání (ve formě vyhledání

zaměstnání či poradenské a informační činnosti v oblasti pracovních příležitostí) a podporu v rámci opatření aktivní politiky zaměstnanosti (tj. zejména ve formě rekvalifikace, společensky účelného pracovního místa, veřejně prospěšné práce). Zájemci o zaměstnání nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti ani na podporu při rekvalifikaci.

V souvislosti s aktuální migrační situací je navrhována změna systému fungování Státního integračního programu (SIP). MPSV by v rámci této změny mělo dle aktuálního návrhu prohloubit a zefektivnit stávající činnosti ÚP pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou, kterými jsou výše uvedené služby ÚP, analýza poskytování rekvalifikačních programů a nabízení uzavření individuálního akčního plánu uchazečům o zaměstnání z řad držitelů mezinárodní ochrany.

Integrace přesídlených a relokováných osob. V návaznosti na schvalování programů relokační a přesídlení probíhá diskuze o pracovní integraci osob, které budou v celkovém počtu prozatím 1 900 (400 osob přesídlených a 1500 osob relokováných) v rámci nadcházejících dvou let přemístěni do ČR.

Je pravděpodobné, že tyto osoby budou pro integraci na trh práce potřebovat specializované služby. V souladu s Instrukcí č. 15/2014 bude těmto osobám – se zvláštním zřetelem k osobám pocházejícím ze zemí se špatnou bezpečnostní a humanitární situací – věnována zvláštní pozornost, zejména prostřednictvím **přednostní podpory nástroji aktivní politiky zaměstnanosti.**

Dopady zvýšeného počtu azylantů z hlediska systému uznávání odborných kvalifikací

Přiznání statusu uprchlíka je pouze jednou z podmínek pro uplatnění směrnice 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací a zákona č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace, v platném znění. Druhou je **získání kvalifikace v některém státě Evropské unie.** Tyto podmínky jsou stejné pro občany členských států EU. S ohledem na státy, ze kterých uprchlíci v současné době přicházejí, se lze domnívat, že většina z nich nabyla kvalifikaci ve svých domovských státech, tedy mimo EU. **Pro výkon regulovaných povolání bude tedy nutná nostrifikace jejich dokladů o vzdělání** dle zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (**školský zákon**), v platném znění nebo zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění.

Nostrifikaci dokladů o ukončení základního, středního nebo vyššího odborného vzdělávání provádí krajské úřady a je založena na porovnání obsahu a rozsahu vzdělání v zahraniční škole s obdobným rámcovým vzdělávacím programem v České republice. Nostrifikaci vysokoškolských diplomů provádí veřejné vysoké školy a je založena na bázi posouzení úrovně zahraniční vysoké školy, rozsahu znalostí a dovedností osvědčených vysokoškolskou kvalifikací a srovnání obsahu studijních programů.

Pokud jde o osoby, kterým byla v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie poskytnuta mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany, nebo na kterou je třeba na základě mezinárodních závazků České republiky pohlížet jako na uprchlíka nebo na vyhnance nebo na osobu v podobné situaci jako uprchlíci, **lze předložení dokladu o získané kvalifikaci nahradit čestným prohlášením.** Veřejné vysoké školy i Ministerstvo mají zatím zkušenosti s takovým řízením v malém rozsahu – v jednotlivých případech držitelů azylu nebo doplňkové ochrany.

Pokud jde o vysokoškolsky vzdělané žadatele ze zemí, z nichž migranti přicházejí (Sýrie, Afghánistán, africké státy), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) jako odvolací orgán se s takovými setkává v řádu jednotek za dané státy - lze jmenovat: Sýrie, Irák, Irán, z afrických států se opakuje Egypt, Nigérie, Tunis, Alžír. Lze říci, že v daných případech se jedná o vysokoškolské vzdělávací

systémy zemí vzdálených jak kulturněhistoricky, tak i po stránce právní regulace vzdělávacího sektoru.

Některé zákony, stanovující podmínky pro výkon regulovaných povolání, mají upraveno řízení o uznání kvalifikace získané ve třetí zemi samostatně. Příkladem je zákon stanovující podmínky pro výkon zdravotnických povolání, které kromě nostrifikace vysvědčení či diplomu požadují složení aprobační zkoušky.

Pokud by uprchlíci získali svoji kvalifikaci v některém státě EU (či by jim v některém státě EU byla dříve již uznána), pro výkon regulovaných povolání je třeba požádat příslušný uznávací orgán o uznání odborné kvalifikace. V rámci tohoto řízení jsou rovněž posuzovány doklady o formální kvalifikaci, získané praxí, případně jiné způsobilosti. Za určitých podmínek lze požadovat splnění kompenzačních opatření (rozdílová zkouška nebo adaptační období).

V případě neexistence dokladu o kvalifikaci lze znalosti a schopnosti žadatele ověřit prostřednictvím zkoušky v českém jazyce v rámci Národní soustavy kvalifikací. Osvědčení o vykonání této zkoušky pak umožňuje přístup i k některým regulovaným profesím.

S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že:

- Uznávání kvalifikací uprchlíků bude s největší pravděpodobností probíhat **formou nostrifikace dokladů o vzdělání**.
- Nostrifikace je založena na porovnání rozsahu a obsahu studijního programu v zahraniční škole a obdobného studijního programu v ČR.
- Pokud jde o osoby, kterým byla v České republice nebo v jiném členském státě Evropské unie poskytnuta **mezinárodní ochrana formou azylu** nebo **doplňkové ochrany**, nebo na kterou je třeba na základě mezinárodních závazků České republiky pohlížet jako na **uprchlíka** nebo na **vyhnance** nebo na **osobu v podobné situaci jako uprchlíci**, lze předložení dokladu o získané kvalifikaci nahradit čestným prohlášením.
- V případě **neexistence dokladu** o kvalifikaci lze znalosti a schopnosti žadatele ověřit také **prostřednictvím zkoušky v rámci Národní soustavy kvalifikací**. V případě úspěšného složení zkoušky je vydáváno osvědčení o získání profesní kvalifikace. Zkoušku je však možné skládat pouze v českém jazyce.
